

FEJÉRMEGYEI NAPLÓ

Novam ephemeriden, cui titulus „Fejérmegyei Napló“, a vobis institutam ad catholicarum partium proposita promovenda, id equidem probamus libenter. (Az általatok a katolikusok törekvéseinek előmozdítására „Fejérmegyei Napló“ czim alatt létesített új lapot mi örömmel helyeseljük.) XIII. Leó pápa Zichy Nándor grófhoz, 1895. márc. 6-án.

Előfizetési árak: Egész évre 5 ft., félre 2 ft. 50 kr., negyedévre 1 ft. 25 kr. — Egyes szám ára 5 kr.

Előfizethető a kiadóhivatalban és minden megyei postahivatalnál.

Felelős szerkesztő:

Németh Ödön.

Megjelenik hetenkint 2-szer: szerdán este és szombaton este.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Székesfejérvár, kigyó-utca 9. szám
Hirdetések helyenként 50 kr. Bélyegilleték külön 30 kr.

Hanyatló erkölcsiség.

Mig a Morzsányi-féle ügy iszapos hullámai csapkodják a parlamentet, a budapesti katolikus körben, mely olyannak tűnik fel az erkölcstelenséggel telített fővárosban, mint egy viruló óázis, hatalmas beszédet intéz Eszterházy Miklós Móricz gróf Magyarország katolikusaihoz.

Az ország népe néma szemlélője azoknak a szinpadai mutatványoknak, a melyet parlamentarizmusnak neveznek, valójában azonban nem egyéb szemfényvesztésnél; melynek czélja állítólag a nemzetnek és minden egyes polgárnak érdekeit előmozdítani, tényleg pedig csak egyes emberek, egy párt érdekeinek támogatása. Milliók és milliók hullanak e szemfényvesztés révén az uralkodó párt vezérférfiainak ölébe, s a ki még pár évvel szegény fiskális, vagy anyagi gonddal küzdő birtokos volt, ma már duszagdag ember, szórja a könnyen szerzett pénzt és ismertté teszi e révén nevét. Az ország lakossága pedig pusztul. A felvidéki tótok hazátlanul bolyongnak túl a tengeren, izzadó nehéz munkában s hontalanságukban is megelégedettebben, mint itthon hegyvidékeink között, a hol nem tudnak megélni. Mármarosból a ruthének nyomorának siráma járja be a művelt világot, panaszt téve ellentünk a nemzetek ítélőszéke előtt, hogy míg egyes gazemberek milliókat harácsolnak a nemzet vagyonából, ezer és ezer embert

hagyunk e haza határai között nyomorban, éhhalálban. A ruthének nem vándorolnak ki, őket földhöz szegezte a nyomor. Éhségtől kiaszott karjukat panaszos kiáltással tárják ki az állam felé, kérve, könyörögve segélyért. És az államhatalom hallgat, ankettozik és spekulál; mondják: nincs pénze. A ruthének nyomorának enyhítésére nincs pénze, de a mameluk-had örökösén éhes csordájának odadobhat konczul milliókat!

Ez a helyzet! Ebből a helyzetből indul ki Eszterházy gróf, midőn a fővárosi katolikus kör közgyűlésén lesújtó kritikát mond a liberalizmus romboló és erkölcstelen munkájáról. Beszéde ébresztő szózat az egész nemzethez; figyelmeztetés az örvény felé közelgő nemzethez, hogy álljon meg, s forduljon vissza arról az utról, mely a pusztulás felé vezet. Hatása e szózatnak óriási, mintha mindannyiunknak lelkéből fakadt volna fel olyan általános érzéseknek ad kifejezést.

A magyar katolikusoknak ez a vezére jól ismeri a nemzetet. Tapasztalatait nem könyvekből, nem is egy szűk körből merítette, hanem az egész országból, a melynek minden vidékét bejárta, mindenütt érintkezve, kikérdezve a népet bajairól. Reményei, vágyai, törekvései egyek a miénkkel és emberbaráti érzésektől áthatott lelke; vallásos hitének ténye, mely hatalmas beszédében megnyilatkozik, bevilágít a kunyhótól a palotáig minden helyet, a

hol katolikus emberek élnek. Moralfilozófiájával élesen vágott bele mai társadalmi életünk beteg testébe, feltárva előttünk a romlásnak indult szervezetet, a melyet nem gyógyíthat meg más csak a keresztény szellem s a tiszta erkölcs.

Nagy és fontos feladat vár a katolikus körökre — figyelmeztet Eszterházy gróf beszédében. A katolikusoknak körökben való egyesülése a keresztény szellem terjesztésére okvetlenül szükséges. Szükséges, mert veszedelmes áramlat csapott végig az országon. Törvénybe van iktatva, hogy felekezet nélküli állam vagyunk.

És ekkor fölállítja előttünk a mai helyzetet Eszterházy gróf.

A szegény néptől elvonták a vezér-elveket s azon igazságokat, melyek a keresztény tanokban rejlenek. És nem adtak helyette semmit támaszul a gyöngéeknek, hacsak támasznak nem nevezzük az anyagi gondokkal való küzdelmet s a nyomort. És nézzük meg, mi van a művelt osztályal, melynél a vallást pótolni remélték az erkölcstannal és a bölcsességgel?

És mikor így felállítja előttünk a kérdéseket, röviden rámutat az eredményre.

Mit eredményezett a liberalizmus? — Azt „a minck minden nap tanu lehetünk, hogy hanyatlak az erkölcsiség ebben az országban. Hanyatlak az államban, hanyatlak a társadalomban és hanyatlak a családban.“

Mikor így előttünk van a rettenetes

A társadalom rendszere.

— A „Fejérmegyei Napló“ tárczája. —

Irta: dr. Gaál Jenő.

(Mutatvány a szerzőnek „Carlyle Tamás társadalom politikai rendszere“ czimű most megjelent művéből.)

Carlyle szerint társadalmunk mindinkább vesztit hitéből. A hazugság az élet minden nyilvánulását megmetyeljezi. Az igazságot tisztán sehol sem észlelhetjük, legfeljebb az valamely hamissággal együtt képez amalgamot. A magán- és közéletben ez egyaránt tapasztalható. Sem a parlamentben, sem az irodalomban, sehol sem mondanak igazat s a hazugság mérge beszűrődik a társadalom minden ízébe és rétegebe.

Anglia tele van gazdasággal és mégis alétlan vonaglik. Mindent böven termelnek benne és a munkásosztály mégis a szegény-törvény segélyére szorul. Százazrek ülnek a dologházakban, de több száz ezer még oda sem juthat be. Oly becses kincscsel foly a pazarlás, melyhez képest Potosinak és Golcondának minden ezüstje hitvány por és merő salak. Szállj le bárhol az alsó osztályok körébe, tekints a különféle szak-tanácskozmányok irataiba vagy az adótblázatokba, mindenütt ugyanaz a szomorú kép fog előd tárulni. Be kell látnod, hogy a gazdag angol nemzet munkásosztálya oly állapot felé süllyed, melyhez foghatóbban, ha mindent figyelembe veszünk, eddig még soha sem volt.

A stockporti törvényszéki tárgyalások

során kiderült, hogy egy apa és anya egyet-értve három gyermeket mérgezte meg, hogy egyenkint 3 font és 8 shillinget kapjanak elta-karításuk végett a temetkezési társulattól, a miből azonban valamit meggazdálkodhatnak. Bevádoltatván, elítéltették. A hivatalnokok nyilatkozata szerint jobb lenne az ily dolgokat nem firtatni, mert ehhez hasonló nagyon sok eset fordul elő. És ezek nem is irek, mint vigasztalólag szokták a nyomor említése alkalmával ellenvetéskép felhozni, hanem angolok, a kiket e kétségbeesett elhatározásra az éhenhalástól való félelem vitt. Ezzel a nyomorral szembe-állítja a rohamosan fejlődő gyáripar terjedésének felhalmozódó eredményeit, de a melyek, mintha varázslat alatt állának, nem használnak senkinek sem. Vajjon ki lett általuk valóban gazdagabb? Ezreket költöztünk ott, a hol azelőtt csak százakat adhattunk ki; de mi jót tehetünk velők? A helyett, hogy nemestítő általános jólét lenne, van hiu fényűzés és dualakodás egyfelől, melyet azután alacsony inség vált fel másfelől.

Annai értékkel birunk, a mennyivel eddig egy nemzet sem dicsekedhetett soha, — de mi haszna van a bőségnek, ha a nemzet zöme elpusztul mellette? — Egész aranyfalak és telt csürök birtokában senki sem érzi magát biztonságban elégedetnek. Végzetes hűdés terjed a nemzet testében a végtagoktól a szív felé.

A társadalom e nagy bajának voltaképp félreértés az oka! Pedig a nemzet is úgy van, mint a Sphinxet megkérdőző egyén, menekülése

vagy pusztulása attól függ, hogy sorsának és végzetének kérdésére minő választ képes adni. A kielégítő feleletre azonban csak akkor leszünk képesek, ha saját természetünk világosságát megismertük. A nemzeteknek is bölcsességre van szükségök, hogy a látszatot fel ne cseréljék a valósággal. És ne higgye senki, hogy mivel érvényesülése haladéktól szenved, nincsen igazság e földön. A rossznak elítélése késhetik napokig, éveikig, századokig, de oly bizonyos, mint a halál. A világnak Nagy Szelleme mindenekeftett igazságos, ha a látszat sokszor és sokáig erről nem is tanuskodik.

És a munkával kapcsolatos igazság is be fog telni. Méltányos napibér a tisztességes munkáért, ez az igazság és az emberi társadalom haladása e követelmény fokozatos megvalósulásában áll. A munkabér minél arányosabb legyen a munkához. Ha ennek igazságos voltát elismersd, mindent megadtál nekem.

Minden embernek annyit kell fizetni, mint a mennyiért megdologzott. Ma azonban munkát, igen sok, minél több munkát akarnak az emberek egymással végeztetni, de a nagy sietségben nem érnek reá, hogy a jövedelem helyes felosztása felett gondolkozzanak. A termelés fokozása visszás dolog, ha annak a munkálkodó tömegek is nem veszik hasznát. Milyen visszás állapot ez? Nincs Angliában ló, mely munkára alkalmaztatik és a melynek még sem lenne meg takarmánya és istállója. Ha ez lehetséges, mért lehetetlen az, hogy a dologra alkalmas és tényleg dolgozó munkás megfelelő

Mai lapunk 8 oldal.

válasz megdöbbenünk! — Igaz ez? — Lehetséges-e az erkölcsiség hanyatlík mindenütt, a hol az erkölcsi érzés maga az alap? Eszterházy gróf nem mond példákat.

Olyan embereknek beszélt, a kik látnak a maguk szemével is. Csak oda mutatott arra a rettenetes örvényre, a mely körülöttünk kavargó s mely időközönként elnyeli közéletünk szerepet játszó alakjait. Borzasztó dolog, hogy a rablók és gyilkosok az utóbbi időben elremitő módon szaporodnak, de ezek a sötétben bujkáló alakok kivannak vetve a társadalomból s a törvény üldözi őket. Nem is ezek, hanem a közélet terén szerepet játszó hatalmasok nyújtják az egész ország hanyatló erkölcsiségének legmegdöbbentőbb példáit.

Az állami erkörcstelenség ott van az utóbbi választások törvénytiprásaiiban s ott lép előtérbe igaz borzalomságában, midőn a törvénytiprók kitüntetéssel halmoztatnak el. Az mutatja kését a sülyedésnek, hogy büntetés helyét jutalmaznak az állam erkörcstelenségeit.

A társadalom erkörcstelenségét egy egész sora bizonyítja az utóbbi évek leleplezéseinek. Ott jönnek rettenetes sorban: Bokros Elek, Miklós Gyula, Pulszky Károly, a hamis kártyás Dániel József és Babó Emil s legujabban a fővárosi képviselő, Morzsányi Károly. Ezeket elnyelte a leleplezések hulláma, de mily csekély százalékát képezik ez elbukottak azoknak, a kik erkörcstelen eszközökkel vagyosodnak.

És a családi élet nem szentély többé, mint volt azelőtt. A házasságtörők lelkiismeretét folszabadította az állam kegye, a mely megtagadta, hogy a házasság szent-ség. A házasságtörés nem büni többé az állam felfogása szerint, hanem oly csekély kihágás, a melyre az állami törvények büntetést sem szabnak ki. Ez alapon aztán napról-napra szaporodnak a házasságtö-

rések s a férfiak „hódításaikkal“ arcpirultás nélkül dicsekszenek, sőt ezen a réven bizonyos romantikus hírnévhez is jutnak.

Ime ezekre mutatott rá Eszterházy gróf beszédében s mi megdöbbenve szemléljük a körülöttünk kavargó örvényt, a mely ha idejekorán nem védekezünk, végpusztulással tenyegtet.

Tehát beteg az ország! Betegségének oka ott van az erkölcsi hanyatlásban, a mely a vallástalanság következménye. Azért mondja Eszterházy gróf, hogy küzdenünk kell e részthozó és kárhözatos törvények ellen. Azt kell elérnünk, „hogy e haza, minden polgára nyugodt lelkiismerettel és teljes megnyugással tisztelhesse az ország törvényeit.“ És hogyan érhetjük el ezt? Ugy hogy ha beigazoljuk, hogy a katolikusok nemcsak imádkozni tudnak, hanem alkotni is. Ehhez pedig *összetartásra van szükségünk* — hangsulyozza Eszterházy gróf — hogy „mikor a cselekvés órája eljön, mindnyájan ott legyünk Magyarország katolikusai, a hova a haza java szólit.“

Ime ez a hatalmas beszédnek vezérfonala, mely egy nagy léleknek, mélyreható morálfilosofiaának megnyilatkozása. Olyan mint a fényugár, a mely lehetővé teszi, hogy lássuk környezetünket.

Közöljük alább egész terjedelmében ezt a gyönyörű beszédet, hogy szívébe véssé minden katolikus ember és soha az életközödemel között se feledkezzék meg arról a magasztos szellemről, mely mindnyájunkat el kell, hogy töltsön nemcsak a katolikus egyház, hanem az ország érdekében is.

Lássuk meg e beszédnek világánál környezetünket, a hanyatló erkölcsiséget egész rettenetes voltában, és induljunk el Istenhez foházkodva azon az uton, melyet e nagy szellem kijelöl előttünk s a melynek végén a biztos siker diadala vár reánk.

élelemmel és lakással birjon? Azt mondják: és mégis lehetetlen. Hát akkor kövessünk el mindent, hogy lehetővé váljék. A czél oly fontos és oly szent, hogy mi és gyermekeink addig gondolkozunk és dolgozzunk, míg a czél el-értük, vagy életünket e törekvés közben elfogyasztva, meghaltunk mindnyájan. E szót „lehetetlen“ e tárggyal kapcsolatban töröljük ki a szótárból, mert különben rettenetes értelme lesz mindnyájunkra nézve.

Hogy a munkabérre vonatkozó igazság megvalósuljon, annak két nagy akadályja van, melyeket e két szóban lehet összefoglalni: *kormányzati és dillettantizmus mammonizmus*. Az ember rendeltetése a tett, a tettek pedig mindenütt, és így a kormányzás terén is, a dolgok benső természetével kel megegyezni. De e téren igaz tett csak arra való igaz emberektől várható. És vajon mikép kívánhatjuk, hogy hűsők kormányozzanak bennünket, míg magunk szolgálkük vagyunk? Míg csak ilyenek maradunk, hamis proféták, álhűsők és kuruzslók fognak vezetni, a kiknek munkáját a hazugság és plauszibilitás fogja jellemezni és az nem lesz egyéb a munka látszatánál, melyre a természet örökösén azt fogja felelni, hogy: *nem!* Mert a „törvényhozó“ nem kedvez azon nemzeteknek, melyek nem járnak el az ő rendelkezési, vagyis a természeti törvények értelmében. Azért szálljunk magunkba, élesszük fel a lelket, a lelkiismeret magunkban s köszívünket érző szívvel igyekezzünk kicsérélni. Akkor egész hosszu sorozatát meg fogjuk állapíthatni annak, a mit tennünk kell. A társadalom állapotainak javításához az első feltétel, hogy a hamis vezetőktől megszabaduljon. Ha egyszer felismerted őket, soha sem fogsz többé

reájok szavazni, mert be fogod látni, hogy a kuruzsló és a becsapott egy és ugyanazon dolognak két oldala. Ma azonban a dillettant-soké, kuruzslóké a világ.

Az üres fecsegés idejének vége s a parlamenti törvényekkel el nem intézhetett kérdések rohamosan mennek megoldásuk elé. A munkának *öbvetlenül szerocetre van szüksége* és annak jutalmát többé visszatartani már nem lehet. A néma, nehéz munkára született milliók sorsa mindig kemény volt és oly feladat jutott nekik osztályrésziül, mely nemcsak az izmoknak, de igen gyakran a szívnek is fáj. A földhöz kötött jobbágság, sőt hajdanta még a grófok, hercegek, sőt a fejedelmek is arczuk igazán véres verejtékével tartották fönn magukat s az ő életük sem volt enyelgés, hanem nagyon komoly valóság. De Carlyle azt állítja, hogy azon néma milliók sorsa sem volt türethetlenebb, mint az ő férfikorában. Nem az teszi az embert nyomorulttá, hogy meg kell halnia; hiszen mindnyájunknak a vége a fájdalom tüzes szekerere. De nyomorultan élni és nem tudni miért, fájdalmasan dolgozni és a betevő falatért folyton aggodni, tört szívvel, kimerülve, elszigetelve, az emberi társadalomból kiragadva, a velük nem törődő általános közöny övével körül fogva, ebbe bebörtönözve, siketen és némán darabonként halni meg: ez a nyomorult lét. Ez türethetetlen és az is fog maradni az istenalkotta emberre nézve. Korunk állapota valóban példátlan a történetben. A duszagadság mellett az a nyomor és vele szemben a szivtelenség, melynek lépten nyomon szemtanui vagyunk, fellázit és csaknem kétségbe ejt. Az angol és skót városokban akárhányszor koldulva járnak az irek, a kik otthon már rothadt burgonyát

Esterházy beszéde a következő:

Tisztelt közgyűlés!

A budapesti katolikus kör tisztelt tagjai jóindulatának tulajdonitom azt, hogy valahányszor abban a szerencsében rézesülök, hogy néhány szót intézhetek a közgyűléshez, megengedik nekem, hogy inkább az általános helyzettel, mintsem szorosan véve a kör belügyivel foglalkozzam. Ez talán hiba részemről, de méltóztassanak meggyőződve lenni arról, hogyha tényleg nem munkálkodhatom is folyton együtt önökkel, úgy mint azt voltom mélyébből kívánám, azért mégis önökkel együtt érzek és önökkel együtt törekszem arra, a mi a budapesti katolikus körnek és a Magyarországon fennálló összes katolikus köröknek végszélja: *hogy a katolikus vallást, a keresztény szellemet ebben az országban terjesszük.*

Midőn ma a budapesti katolikus kör nyolczadik rendes közgyűlését megnyitom, engedjék meg, hogy visszaéljek szives türelmükkel és kitérjem önök előtt mindazt, a mi szívemet nyomja, ahogy elmondjam, mik a reményeim, de elpanaszoljam azt is, mik a csalódásaim és a keserveim.

Igen t. uraim! Mi a katolikus mozgalom munkásai vagyunk. Azért alakult e kör nyolcz évvel azelőtt, *hogy drága hazánkban a katolikus erők, a katolikus elemeket, a katolikus férfiakat csoportosítsa, hogy közös erővel harcoljunk azon szellem ellen, mely szép hazánkban felülkerekedett és mely a törvénykönyvbe ígatott e szabványt nyert kifejezést: „felekezetlen állam.“*

A törvényt tisztelni kell. A törvények előtt meghajlunk valamennyien. Én most politikáról beszélni nem akarok, nem is fogok; de engedjék meg, igen t. uraim, hogy önközhöz, mint az ország polgáraihoz azt a kérdést intézzem: ha felekezetenlküli az állam, akkor mivel kárpótólják az országnak vallásos érzelmű lakosait, ha elvonják tőlük azon igazságokat, melyek a keresztény tanokban rejlenek.

Gyakran hallhattuk azt, hogy a vallás

sem kapnak. Dr. Alison említi, hogy egy szegény ir nő három gyermekével járt az egyik nagy városban házról-házra segélyt, alamizsnát kérni; de mivel nem volt odavaló illetőségű, még a koldulástól is eltiltatott. Kimerülve, kiéhezve, csakhamar meghalt, de később kitünt, hogy hagymázban szenvedett és 17 más egyén, kik elkergették, megkapta e betegséget tőle. Most már láthatjátok, hogy még sem volt oly idegen, hogy has volt a ti husotokból és csont a ti csontotokból. De ennek megtudásához nektek ily bizonyítékokra van szükségetek, s ily rémképek kellenek, hogy az elhunyt szemrehányását megértsétek, mely szerint: „*ime mégis testvéretek voltam!*“

Azt mondják: korunk az isteni szabadság korzaka. De az éhenhalás szabadsága csak még nem mondható isteninek. Az ember igazi szabadsága abban áll, hogy tanulhat, a mi neki tetszik, dolgozhatik olyant, a mire képessége van. Ez a szabadság egyuttal a jólétnek is netovábbja. Ha nem ez a szabadság, akkor ő azt semmire sem becsüli. A kétségtelen örültnek nem fogod megengedni, hogy a mély-ségbe vessé magát. De annak, a ki nem minden kétségben felül bolond, csak értelme gyenge, eljárása botor, ha nem is alkalmazod a kény-szerzubbonyt szintén nem szabad megengedned, hogy rendszeresen megsemmisítse magát. A botornak joga van ahhoz, hogy tönkrementelét alkalmas módon bölcseséggel megakadályozd. Mi rossz van abban, ha nekem, a botornak, szabadságomat korlátoltad, de életemet mented meg. Ugy látszik, hogy a mai nagy eszmezavar mellett a szabadságnak új fogalomhatározatára van szükség.

tanai istápolják ugyan a társadalom alsóbb rétegeit, támaszt nyújtanak azoknak, ki a mindennapi élet szenvedéseivel küzdenek; de azoknak, a ki abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy tágabb ismeretekre, nagyobb képzettségre, tudományosságra tehetek szert, azoknak elég az erkölcsen és a bölcsészet.

Hát, igen t. uraim, tekintünk szét ez országban: találunk-e a bölcsészetben elég támaszt arra, hogy határozott iránytszahassunk az országnak a politikában a közéletben és a családi életben! En ezt tagadom. Részletezni nem akarom, de hivatkozom azokra a jelenségekre, melyeknek mindennap, minden órában tanui vagyunk. *Hanyatlak az erkölcsiség ebben az országban, hanyatlak az államban, hanyatlak a társadalomban, hanyatlak a családban.*

És a midőn mi katolikusok országszerte mozgalmat indítottunk, hogy ezeket a káros állapotokat orvosoljuk, akkor azt mondják, hogy mi a közrendet támadjuk meg, hogy az állam törvényei ellen küzdünk. *Igenis, nem tagadom, mi küzdünk azon törvények ellen, melyeket az országgra nézve károsoknak, véstathozóknak tartunk. Ez alkotmányos jogunk. De ezzel nem támadjuk meg a közrendet.*

Mi a célunk? Az, hogy a kereszténység tanai ismét gyökeret verjenek az országban. Mi nem elégszünk meg azzal, a mit mindennap olvashatunk a hírlapokban, a mit hangoztatnak a közéletben, hogy az állam folyton érintkezik a vallásfelekezettel. Az érintkezés nem elég. *Mi azt akarjuk, hogy a keresztény tanok legyenek alapjai a hazai törvényeknek, hogy e haza minden polgára nyugodt lelkiismerettel és teljes megnyugvással tisztelhesse az ország törvényeit.*

De nem áll az sem, a mit reánk fognak és a mit már megcáfolt a magyarországi katolikusok feje: Magyarország hercegrímása, hogy mi állami vallást követelünk. Mi nem követelünk semmit, csak azt, hogy jogainkat az állami hatóságok is elismerjék és azoknak

érvényt szerezzenek, hogy minket jogainktól meg ne foszassanak.

Arra nézve, hogy ezt miképpen érjük el, eltérők a nézetek. Vannak, a kik szem előtt tartva ezt a latin közmondást: „ora et labora“, ennek csak első részéhez folyamodnak: „ora“, de nem alkalmazzák a másik részt: „et labora“. Már pedig, igen t. uraim, ez a közmondás csak akkor életre való, csak akkor felel meg az élet követelményeinek, ha mindkét részét követeljük: „ora et labora.“

Az Ur-Isten meg fog minket segíteni, de csak akkor, ha látja, hogy van bennünk tetterő. És igen t. uraim, megvagyok róla győződve, hogy ha az egész ország azt fogja tapasztalni, hogy a katolikusok nemcsak imádkozni tudnak, de tudnak dolgozni, működni, alkotni is: akkor a közvélemény velünk lesz. És akkor hozzánk fognak csatlakozni azok a jámbor lelkek is, a kik egyelőre csakis imádkoznak.

Tehtünk körül a gyakorlati életben: mi a következménye a felekezetenküli államnak? *Az, hogy elenyészett minden auctoritás, mely a keresztény vallás tanain alapul, mert Istentől származik minden hatalom. Elenyészett egyházunk alapelve: a hierarchicus elv.*

Némelyek felfogása szerint ez a nihilizmus. Nem akarom ezt ma bővebben taglálni. De mi a nihilizmus? Nem egyéb, mint az, hogy az emberek nagy része a multat elfelejti, a jelent nem ismeri, a jövőtől nem remél semmit. Ezt az irányt, igen t. uraim, katolikus ember nem követheti. Mert vallásunk fölvele, hogy hiszünk, reménylünk és szeretünk. Hiszünk az Ur-Istenben, kitől minden hatalom származik, ki az auctoritásnak is forrása, szeretjük felebarátunkat és remélünk egy jobb jövőt; de bizunk a magunk erejében is.

Igen t. uraim! Ha azt a czélt elakarjuk érni, hogy szentegyházunk tanai gyökeret verjenek a közéletben és a társadalomban, *viszssa kell állítani azt, a mit a jelenleg uralkodó irány lerombolt: az auctoritás iránti kegyeletet és tiszteletet.*

És mit tapasztaltunk? Igen nehéz, t. uraim,

e teremben, a honnan a politika ki van száva, kellő parlamenti kifejezést találni gondolatain kifejezésére. Azt tapasztaljuk, hogy azok, kik megbízást nyertek arra, hogy az ország ügyeit intézzék, tudva vagy nem tudva mindent elkövetnek, hogy az auctoritás iránti tisztelet, a feyelem védkép kivesszen ez országban. Azt kérdelem ismét önöktől, t. uraim, helyes-e ez az irány? Én azt hiszem, hogy nem helyes; de azt is hiszem, hogy ez az irány a mi közreműködésünkkel ugyan, de maga-magát is lefogja járni.

Szükséges azonban, hogy előkészítsük a jobb jövőt, hogy minden igyekezetünk, minden tettünk, minden szavunk oda irányuljon, hogy ha majd egy jobb jövőre virradunk, legyenek férfiak e hazában, a kik képesek azt, a mit ma reménylünk, a miért imádkozunk, megvalósítani.

Arra kérem tehát önöket, a budapesti katolikus kör t. tagjait és önök követségével az országban lévő összes katolikus körök tagjait, hogy az összetartás legyen jelszavunk, együttműködésünk fölvele. Valahányszor akár baráti körben, akár a nyilvános életben összejövünk, mindig ezt a szebb jövőt tartunk szemünk előtt, és minden törekvésünk oda irányuljon, hogy mikor majd a cselekvés órája bekövetkezik, mindnyájan ott legyünk Magyarországi katolikusai, a hova a haza java szólit.

És most engedjék meg t. uraim, hogy még a kör belételevel is röviden foglalkozzam annyiban, hogy elismerést és köszönetet szavazzak azoknak, a kik e kör új otthonának létesítése körül annyi érdemet szereztek. Tudják önök ép oly jól, mint én, hogy jövő május havában már új házukban tartjuk tanácskozásunkat. — Engedjék meg tehát hogy köszönetet szavazzak annak a lelkes katolikus főurnak, a ki új otthonunk létesítésére a legnagyobb áldozatot hozta — *Wenckheim Frigyes grófnak.*

Továbbá engedjék meg, hogy köszönetem nyilvánítsam önök nevében is körünk fötiszte-

A mai társadalmi bajok másik főokát a munkálkodó új arisztokracia által képviselt mammonizmus képezi. Ennek a jelszava az, hogy versenyével minden külföldi vállalkozót lehetlenné tegyen. Mindenkinél olcsóbban akar termelni, mert pénzt csak így csinálhat. De hát a pénzcsinálás legfőbb életfeladata-e az embernek? „Mit tegyünk a munkásnéppel, hol alkalmazzuk, ha nem leszünk versenyképesek?“ Az előbbi kérdésre rendszerint ez a felelet. Gondolkozzatok, és ma lehetlenné valott nemsokára lehetővé lehet válni, mert akkor Anglia szelleme a munkánép elnyomása nélkül is meg fogja találni a megélhetés útját. Hagyj neki szabad utat, ne nyomd el mesterségesen e szellemet, valamint a sorsra is bizván és az megfejteni a megfejthetlenné látszó talányt.

Folytonos lázongás, küzdelem, gyűlölet, elszigeteltség és átkozódás járják ma, és fogják járni mindig, a meddig csak az emberek meg nem győződhetnek arról, hogy akármilyen aranyosnak lássák is, ez a mai nem haladás, hanem annak ellentétele. Ne higgyétek, hogy a természet törvényei ellen feltámadhattok. A tengeri kalóz leüthet egy, száz vagy ezer embert, de ez mit használ neki: az emberek alkotóját nem verheti le, s végre is lakolnia kell. Csak a hős, és nem a kalóz győzhet igazán. Az tudniillik, a ki sikereket és nem azok látszatát tudja felmutatni. Ez az igazság arra a küzdelemre is vonatkozik, melynek terhe az élet. Az indián wigwamjában egymás mellé aggatja ellenségeinek scalpjait, s azokat számlálva dicsekszik, mert azok mennyiségétől függ, hogy elismerik-e őt hősnak, vagy nem. A százezeket vagy milliókat érő értékpapírok,

ha nem igazságos termelés mellett szerezvők, aligha mások ilyen scalpoknál. A vállalkozóknak abban a viszásságban kellene keresni az ellen-séget, mely a munkás nyomora és a felhalmozott munkaeredmény közötti ellentétben áll. De nem erre törekszik, hanem ő is, mint az indián, a maga módja szerint, emberi scalpokat gyűjt előkelő wigwamja számára, mert ha sok ilyenel bír, azt hiszi, hogy a pokol — a pénz-nem-szerzés — áldozata lesz.

A vállalkozó nem tesz eleget kötelességének, ha munkáit egyszerűen készpénzzel fizeti. Nem minden ment a kalózsáktól, a mit kereskedelmi törvény nem ítél el. A kalóz szokás és felfogás a mivelt társadalmunkban is még nagyon uralkodik. A mammonizmus korszakában is laissez faire elvével nem lehet elérni semmit, hanem szervezni kell a munkát.

Az ugynevezett szabad országok kormányai elvből, de egyuttal lustaságból is nagyon kevés lényeges dolgot végeznek. Pedig a be nem avatkozás politikája nem tartható fenn. Carlyle konstatálván, hogy a gyárfelügyelők alkalmazása és a gyári törvények meghozatala által attól már az ő idejében is eltértek, ez irány folytatását, a megkezdett eljárás kiterjesztését és hatályosítását sürgette. Az egész ügyet jobban kell gondolni. A római aedilisek sok munkáslakást bezárattának, kérdvén: hát rómainak való lakhely ez? A törvényhozás feladata lenne a sötét és kormos gyárvárosokban több csint, tisztaságot és világságot meghonosítani. Fürdők, szabad levegő, a gyárakban megfelelő hőmérséklet és legalább 20 láb magas fűdél kellene. A sok millió fő sötéttségét szintén el kell tüntetni s az értelmi chaosba

rend hozandó. Ha a népet nem nevelitek, isten és az emberek előtt nagy felelősség sulya fog reátok nehezenni.

A kormány nem tehet mindent, mert a kormány csak jelez és vezethet, de nem való-síthatja meg azt, a mit a társadalom megteni egyáltalán nem akar. A munka szervezésének nagy problémáját csak a társadalom és különösen a munkaadók oldhatják meg. A parlament csak azt foglalhatja törvénybe, a mi a munkánál érdekelt feleknél csúrában már megvan. Azonban míg Mammon az isteniünk, addig ennek is kevés lesz a valódi foganatja. Csak a mammon-feudalizmus helyébe léphet az egészséges industrializmus és a bölcsőbbek kormányzata. A mennyiben az ipari termelés vezethető, annyiban annak intézői voltaképp a világ vezetői is lesnek. De ha ezekben nem lesz meg a nemes érzés, akkor soha sem fog újabb arisztokracia keletkezni. Buzdító szavakkal fordult az angol gyárosokhoz, majd pedig korholja őket, mondván, hogy kalóztól és indiánoktól, a kiknek főczélja, hogy pénzt és scalpot gyűjt-senek, soha sem várható nemes tett. Vezérek csak akkor lehetnek, ha az emberek ragaszkodását is megnyeritek; de a szeretet pénzen nem vásárolható meg. Hogy kivánhatjátok anarchia mellett vezetni a világot; előbb ezredkebe kell azt sorozni és azután bagyagorolni. E nélkül ezét nem érhetni. A katonaságnál ez az első nap kitűnnék, a munkás társadalomban talán több évtized vagy nemzedék kell hozzá; ma már azonban ezt is világosan láthatjuk. Ha forradalmat akartok, annyi fog bekövetkezni, a mennyit természetellenes eljárások megérdemel.

lendő elnökének buzgó működéséért, melyet körünk javára kifejtett.

Most pedig áttérhetünk a közgyűlés tárgysorozatának többi pontjaira.

Néppárt a parlamentben.

Daczára a sok kicsinylésnek és gunyolódásnak, a néppárt számottevő tényezővé nőtte ki magát a parlamentben. Nem számaránya, hanem erkölcsi alapja, az igazság, melynek érdekében harcol, a lelkesedés és szónokainak képességei megtörték azt a jégpánczolt, a melylyel parlamenti szereplésének kezdetén az óriási többséggel bíró liberálisok körülvették.

Az országgyűlés megnyitása óta mint bátor és lankadatlan harcosai a kereszténységnek nagy erkölcsi sikerrel támadták a liberalizmust. Több kiváló szónoki tehetség tünt ki közülük e rövid idő alatt is, de tehetségre s politikai képzettségre legmagasabb valamennyi között ifj. Zichy János gróf a néppárt parlamenti vezére, a ki csak készer szólalt fel ugyan, de e két beszédével a parlament legkiválóbb szónokai közé emelkedett. Második beszéde már esemény számba ment s még a liberálisok is nagy figyelemmel hallgatták mélyreható politikai fejtegetéseit, a melyekkel a liberalizmus veszedelmes következményeit vázolta.

A nagyhatású beszédet, a mennyire a térszűke engedti egész terjedelmében közöljük:

T. Ház! Midőn ez alkalommal felszólalok, teszem azt különösen azért, mert azon bajok orvoslása, a melyek a néppárt egyházpolitika programját képezik, e tőreza költségvetése keretén belül volna eszközölendő.

A néppárt keletkezése óta e napig a sajtóban, a parlamentben és a társadalom egy nagy részében úgy állítottott oda, mint tisztán felekezeti párt.

Ha azon párt, t. Ház, melynek én is szerény tagja vagyok, felekezeti párt volna, vagy jobban mondva: felekezeti párt akarna lenni, úgy egyáltalában nem tarthatna igényt arra, hogy parlamenti párt legyen, mert — legalább az én meggyőződésém szerint — speciell itt Magyarországon politikai párt kizárólagosan felekezeti álláspontra nem helyezkedhetik.

Nem vagyunk mi felekezeti párt, t. Ház, hanem politikai párt. Hanem akkor, midőn politikai párt lettünk, szükséges volt egy erkölcsi alapot keresni, melyre helyezkednünk kellett, ép úgy, mint minden politikai pártnak egy erkölcsi alapra kell helyezkednie, hogy tartós legyen és üdvösen működhessen.

Ezt az erkölcsi alapot mi a keresztény elevekben véltük feltalálni. Ép azért t. Ház, mi nem a felekezeti elfogultság álláspontjára, hanem a keresztény elvek tágas mezéjére helyezkedtünk, és ezen az alapon jutottunk be ide a parlamentbe. Hogy ez így van, bizonyítja egyszersmind a néppárt programja, melyből a t. Ház engedelmevel az erre vonatkozó pontot fel fogom olvasni. „Szervezkedésünk kiindulási pontja egy politikai pártnak alakítása, mely célul tűzti ki, hogy társadalmunknak keresztény jellegűt megóvja, s hazánkban a katolikus egyházon, valamint általában a kereszténységen ejtett sérelmeket orvosolja. Ezen egyetemes alapon tehát minden keresztény hívót a kölcsönös és egymással kiegyeztethető érdekek megvédése végett befo-gad.“ Ebből láthatja mindenki t. képviselőház, a ki nem elfogult, hogy politikai akciónk egyenesen a keresztényellenesség, a liberalizmus elkereszténytelenítési törekvései ellen irányul. És ő irányul első sorban azon szellem ellen, azon irányzat ellen, a mely a felekezetenélküliségről szóló törvényben nyer legpregransabb kifejezést.

Azok, a kik azt állítják, t. képviselőház, hogy a néppárt tisztán felekezeti párt, azok talán teljes jóhiszeműséggel, de mégis össze-

tévesztik a néppárt keletkezésének okát, magával a néppárt létökával. Tény az, hogy a kormány egyházpolitikája által provokált katolikus népgyűlések hatása alatt keletkezett a néppárt, hogy csirája ott kéresendő és ott található fel, de ez nem bizonyítja azt, hogy azért, mert a néppárt ott keletkezett, ez tisztán felekezeti párt volna; hiszen ez roppant elfogult, roppant egoisztikus felfogás volna. Ez csak azt igazolja, hogy éppen úgy, mint a legtöbb államban, mint Franciaországban, Belgiumban, Németországban, úgy nálunk is a katolikusok voltak a kik először ismerték fel a hitetlenségnek káros voltát magára a társadalom erkölcsére; ők voltak azok, a kik első sorban vették kezökbe a zászlót, hogy a keresztény elveknek megmentésével egyszersmind az erkölcsöt is megmentsék magának a társadalomnak és az államnak.

Mintán tehát kimondottuk az összes keresztény érdekek védelmét, első sorban az egyház és a keresztény felekezetek szabadságát akajuk megóvni és biztosítva látni, nehogy ezen irány fejlődése által végre az egyház épp úgy, mint a felekezetek, szabadságaikban megcsontitva, jogaikban megcsorbitva, a „szabad egyház szabad államban“ féle kangeratos liberális theoriát ne tekinthessék másnak, mint keserü gunyolódásnak.

Azután áttér a katolikus autonómiaira, melynek során behoztatja, hogy a liberalizmus mindég liberális, csak akkor nem, a mikor hatalmi törekvéseinek az ő saját szabadelvűsége áll; ilyenkor félreteszi a liberálizmust és lesz belőle zarnok minden átmenet nélkül. Majd ismerteti a kath. autonómia iránti eddigi intézkedéseket, a melynek során hivatkozik ő Felsőháznak a jelenlegi vallás- és közoktatásügyi miniszterhez 1895 november 25-én kelt leirata, mely elrendeli, hogy a katolikus autonómia kongresszus összehívassék.

Aztán így folytatja beszédét:

„Kérdem az igen tisztelt vallás- és közoktatásügyi miniszter urat, mi az oka annak, hogy a legtöbb kegyurnak több mint 5/4 éve kifejezett kívánsága most egyáltalán nem teljesíthető.

A milleniumi év lezajlott; a politikai választások szerencsésen vagy szerencsétlenül — a mint akarják — lefolytak; nem tudom tehát felfogai, mi akadály áll annak útjában, hogy a legtöbb kegyurnak és a kath. társadalomnak kívánsága teljesíthessék? Avagy talán a t. miniszter és a kormány megakarja várni azon sebek behegedését a melyeket a választások okoztak? Hiszen azok oly fájdalmasak, oly mélyek, oly sajgók és úgy annyira el vannak mérgevedve, hogy alig hiszem, hogy ezen ülésszak alatt egyáltalán be fognak hegedni. Avagy talán úgy vélekedik a miniszter ur, hogy a közvéleményben még nincs eléggé kifejlődve a katolikus ügyek iránti érdeklődés?

A katolikus öntudat még nem ébredt fel eléggé? Avagy talán úgy vélekedik a miniszter ur, hogy talán tulságos nagy már az érdeklődés a katolikus ügyek iránt, úgy hogy esetleg a kath. autonómia kérdése nagyon is az egyház szellemében, a legtöbb kegyur jogainak és az egyház hierarchikus szervezetének tulságos tekintetbe vételével talán megoldatni? Ezek mind oly kérdések, t. Ház, a melyekre nagyon kérjük a miniszter ur választát. A magam részéről csak azt az egyet vagyok bátor teljesen elfogulatlanul ajánlani: Ne méltóztassék sokáig kéni ezen kérdés megoldásával, mert ebből is végre célzatosságot fog a katolikus társadalom Magyarországon kimagyarazni, siessenek ezzel, mert parancsolólag követeli a kérdés megoldását a „szabad egyház szabad államban“, továbbá a „sum unique“, nagy elve, ezek úgy látszik, az elméletben igen szépen hangzanak, hanem nem valósíthatnak meg akkor, a midőn azoknak útjában, a szabadelvű pártnak érdekei állanak.

A legmagasabb trónbeszéd, akkor, mikor erről megemlékezett, egyszersmind a kongrua-kérdés megoldásával is foglalkozott. És mintán az én meggyőződésém szerint a kongrua kér-

désének megoldása csak a katolikus autonómia által belülről létesíthető, és miután ő Felsőháza maga kifejezte azt, hogy a kongrua kérdésének megoldása fontos, úgy ezen kérdés megoldásának sürögőssége a másik kérdés megoldását még sürögőssé teszi.

T. ház! Abban a minden tekintetben nagy szabású beszédében, melyet a miniszter ur szombaton elmondott és a melyben felölelte az egész tan- és nevelés-ügyet, a melyben kifejtette azt és megmutatta, hogy a legnagyobb érdeklődéssel viseltetik tárczájának ügyei iránt, és hogy a magyar kultúrának a templomát teljesen ki akarja építeni, véleményem szerint talán egy bizonyos mértékben tulbuzgó volt és ez különösen ott nyilvánult, hol a papnevelésről szólt, annyiban, t. Ház, mert én egészen szerényen figyelmeztetni akarom nem a t. miniszter urat, mert neki az én figyelmeztetésre szüksége nincsen, de egyáltalában figyelmeztetni akarom a t. szabadelvű pártot arra, hogy a papnevelés tisztán az egyház-jog körébe tartozik, tehát lehetőleg óvakodnia kell az államnak attól, hogy ezen jogkörbe avatkozzék. A kulturális funkció, melyet a törvényhozásnak közvetlenül teljesítenie kell akkor, midőn utmutatás-al, tanácsal, figyelmeztetéssel befolyást gyakorol a közoktatásügyi kormányra, azt a kötelességet szabja mi élénk, hogy figyelmébe ajánljuk a t. kultusz miniszter urnak azt a körülményt, mely szerint általános a panasz, hogy egy atheistikus irány kezd lábrakapni a tanügy minden fokozatában, és méltóztassanak figyelembe venni, hogy ennek az atheistikus iránynak az ifjuság szívébe és agyába való becepegetése téves nézetekre szolgáltat alkalmat, oly nagyon elfogultakká tehetik őket, hogy végre bennük az erkölcsi érzés egészen meglazul. És itt nem a levőből beszélnek, mert méltóztassanak csak visszamelekezni az 1891. április 13-án történtekre. Akkor ugyanis az akkor tartott tanügyülésnek egyik tagja azt indítványozta, hogy a millenárius tanügyülés alkalmával tegyenek előterjesztést a kormányhoz a vallás tanításának a középiskolákban való kiküszöbölésére. Ugyancsak ebben az évben történt Szolnokon, hogy a gimnázium VI. osztályának egy tanulója a vallási érzést mélyen megsértette, midőn a legszentebb oltári szentséget a föld sárába tiportta. Ezzel csak azt akarom demonstrálni, hogy minálunk nemcsak a vallásos közömbösség, hanem a vallás-ellenesség is kezd tért hódítani és ez nem áll összhangzásban a t. miniszter urnak azzal a szép nyilatkozatával, midőn azt mondta, hogy nálunk Magyarországon az államnak nagy szüksége van a vallásosságára.

Óriási felelősség nehezedik a tanügyi kormányra különösen most, midőn az ifju nemzedéket meg kell óvni, immunissá kell tenni a korrupcióval szemben. A jellemet kell nevelni és erősíteni az ifjuságban azért, hogy ha kilepnek az életbe, ne legyen az az első lépésük, hogy oda dobják a jellemet a hatalom által nekik esetleg nyújtott konczért. Oda kell irányítani a nevelést, hogy a vallási meggyőződéssel és első sorban a hazaszeretettel a szívükben, jellemükben az ideálókért lelkesedni tudó hév erejével megtudják vinni azt a nagy harczot, a melyet az ifjuságnak a materializmussal vívni kell s a mely harcz kimenetelétől függ nemcsak az ifju nemzedéknek, de az egész nemzetnek s a hazának is a sorsa. Ha figyelemmel kísérik a modern államok társadalmának beléletét a XIX. században és ha ezeket összehasonlítjuk a mult századnak mindenesetre hátramaradtott társadalmi életével, a helyett, hogy fejlődést tapasztalunk, a mint a müvelt elme feltételezné, bizonyos visszaélést lehet konstatálni, különösen a moralitás terén. Minő ellenmondás látszik lenni abban: kultura növekedése és az erkölcsök hanyatlása!

Pedig ez így van, t. Ház, ezt a tényt nem tagadhajta sem a történetirő, sem a pszichológus. Mig a keresztény eszmék befolyása alatt a müveltség az anyagi és erkölcsi fejlődés fogalmát involválja, addig most a materializmus térhódításával karöltve csak az anyagi fejlődést involválja nézetem szerint, a melylyel kapcsolatos az erkölcsök súlyvedése. Nézzünk csak

körül. A tudományok és művészetek fejlődésükben és fejlettségükben a realizmusnak hódolnak, mely a materializmusra vezet, ugyanarra a materializmusra, amely valamikor Róma vesztét okozta. A társadalom, — fájdalom — kezd vesztetni értékét az erkölcs iránt, sőt, nem csak hanem az erkölcsöség iránt is, az államok pedig, amelyek ömipotensekké lettek, ép úgy, mint az ókor zsarnokai, a helyett, hogy civilizatórius hivatásukat teljesítik, a helyett, hogy tengeri hatalmukat az erkölcsök nemesítésére fordítják, ömipotenciájukat ismét csak a saját hatalmuk és mindenhatóságuk fokozására fordítják. Ne áltassuk magunkat, t. Ház, ez így van egész világon. A mit az államok a köznevelődés terén tesznek, azt első sorban nem az egyén javára, de mindenek előtt ismét csak saját javukra, hatalmuknak növeztetésére teszik.

A centralisztikus irány, az állameszmének minden ideál elnyomása árán való fejlesztése nem-e azt bizonyítja, a mit Mócsy Antal igen barátom tegnapi beszédében mondott, hogy úgy látszik, mintha nem az állam volna az egyénért, hanem megfordítva az egyén volna az államért. És éppen ezen körülmény szülőke anyai és oly nagy társadalmi bajoknak, a melyek orvosolhatatlanoknak látszanak azért, mert kivétel nélkül a társadalomból nézeten szert az egyedüli ható orvos-szer, t. i. az erkölc vagy jobban mondva, belefészkelte magát minden társadalmi bajunkba a legnagyobb betegség, az erkölcstelenség és a midőn, t. Ház, a szocializmusról beszélünk, mikor a t. tulajdon szükségességnek tartotta, valóban ezen tárggyal foglalkozni, elfelejtették, hogy az anyagi okok megett, melyek nézetem szerint is első sorban orvoslandók, ott van egy nagy pszichológiai momentum: az erkölcstelenség, a melynek kiirtására szerintem elég gond nem fordítanak.

Valamint a modern állam mindinkább távolodik a vallás-erkölcstől, addig az egyház és a felekezetek minden gondjukat oda fordítják, hogy a keresztény elvek megvalósítása által az erkölcsöt is megszerezzék vagy meghódítsák a társadalomnak és az államnak, és éppen ezért rovom fel én oly nagy bűnűl az államoknak, hogy az egyház és felekezetek jog-és hatáskörét szűkíteni akarják, hogyha törvényhozásuk által oda törekednek, hogy a kereszténység tanait és dogmáit lazítsák, mert így akaratlanul bár, de tényleg hadat izentek magának az erkölcsnek. A mai kor, a melyik onikus mosolyával megfagyaszt minden ünetlen törekvést, ha a pozitív vallás jótékony melegét is nélkülözni fogja, temetője lesz minden kultúrának.

Az egyoldalú anyagi fejlődés okvetlenül elkorcsosodást fog maga után vonni és a modern szibaritizmus áldozata lesz a kereszténység 2000 éves kultúrája. Hiába beszélnek akkor humanizmusról, a midőn az erkölcstelenség terjedésének meg nem gátlása által mesterségesen nevelik a koresokat, a midőn a vallás-erkölcsi meggyőződés és pozitív hit híján olyan dilemmákba sodorják a gondolkodó emberiséget, minnek következtében szaporodnak az öngyilkosok és szaporodik az örülteknek a száma, midőn a vallástalanság által egy generációt nevelünk, a mely csak önző haszonlesést ismer és a felebaráti szeretetet legföllebb a keresztényi tanoknak abberrációjával tekinti.

Az állami humanizmus ilyen körülmények közt csak paródiája lesz a felebaráti szeretetnek. Ha ezeken a bajokon gyógyítani akarunk, akkor — meggyőződésem szerint — odá kell hatnia az államnak és a társadalomnak, hogy a törvényhozásban, a kormányzatban és az igazságszolgáltatásban is, mindenütt, a keresztény elveknek érvény szeretessék.

Ezek azok a jelenségek, a melyekre egész szerényen rákardtam mutatni akkor, a midőn a t. miniszter ur jónak látta hangsúlyozni azt, hogy a vallásosságra szüksége van magának az államnak, de midőn egyuttal — föltesszem, a miniszter ur akaratán, tudtán és beleegyezésén kívül — mégis oly jelenségek merülnek fel, a melyek azt látszanak bizonyítani, hogy terjed az országban nemcsak a vallástalanság, hanem a vallásellenesség is, és olyan irány kezd lábrakapni, mely odatörekszik, mi-

szert a vallásosság még az iskolákból is kizűszöböltessék.

Azt a kulturpolitikát, mely egyik kezével épít, másik kezével pedig rombol, én csak következetlenség politikájának nevezhetem.

Támogatni akarjuk azt a kezét, a mely fel akarja építeni Magyarország kulturájának templomát, fel egész a csillagokig; egyuttal megakarjuk bénítani azt a másik kezét, a mely akkor, a mikor a magyar kultúra templomán már-már látjuk csillogni annak kupoláját, megrendíti, megbontja annak alapköveit. Ezt tartottam szükségesnek kijelenteni, s midőn ezt teszem, s politikánk irányát e téren jelzem, egyszerűsággal kimondom, hogy ezt nem felekezeti elfogultságból, hanem ünetlen, tiszta hazafiságból tesszük.

Ifj. Zichy János grófnak hatalmas beszédét lépten-nyomon lelkes éljenzések s az ellenzék élénk helyeslése kísérte. Mikor befejezte perczekig tartott az eljenzés és taps, úgy hogy Szilágyi elnök is idittatva érezte magát a beszéd hatása alatt az ülést öt perczre felfüggeszteni, a mely idő alatt az ellenzék vezérférfiai sorral jártak gratulálni a fiatal vezérnek a fényes beszédért.

Iskolaszéki ülés.

— Saját tudósítónktól. —

Az iskolaszék csütörtökön, márczius 4-én d. u. 3 órakor tartott ülést *Alaghy* Dezső elnöklete alatt, melyen jelen voltak: *Fittler* Béla, *Kovács* István, dr. *Saára* Gyula, *Tóth* István, *Seidel* Lajos, *Göbel* János György, *Vida* Dezső, *Hoffer* Lajos, *Károlyffy* Nándor dr., *Karl* József.

Az ülést az elnök megnyitván, bemutatja a febr. hó 2-iki és 7-iki ülések jegyzőkönyvét, melyeket gróf *Festetics* Bennó tanfelügyelő megjegyzés nélkül küldött vissza.

A város tanácsa megküldte az iskolaszéknek a miniszteri-térv szerint építendő gazdasági szakiskola ügyét azzal a kéréssel, hogy tegyen előterjesztést az iskolaszék, a tervnek mikénti keresztülviteléről. Az igazgatónak adta ki az iskolaszék ez ügyet, hogy vizsgálja meg.

Bezeredy Pál selyemtenyésztési felügyelő 9 példányban megküldte az iskolaszéknek a selyemhernyó neveléséről szóló művet, mely ki lett adva a vezető tanítóknak tanulmányozás végett.

A mérnöki hivatal megkereste az iskolaszéket, hogy tegyen ajánlatokat a Gröz-féle telken építendő iskola tervének mikénti kidolgozása iránt. Az iskolaszék a mérnöki hivatalnak a terv kidolgozásánál figyelmébe ajánlotta, hogy az osztályok minél szelebbebb legyenek s 80 gyermeket, mint miniszterleg meghatározott maximumot, fogadjanak be. Azonkívül az ablakok a terem plafondjához minél közelebb legyenek, hogy a terem így nagyobb világosságot nyerjen. Az iskolaszéki tagok nagyobb része az emeletes épület mellett foglaltak állást. *Károlyffy* Nándor dr. határozottan helytelenítette a földszintes épületet, mert tudvalevő dolog, hogy a városban a völgy fekvéstől, nagyrészt minden földszintes ház nedves. Fáskamra helyett a fát a pinczében találja elhelyezendőnek az iskolaszék. Ezen megjegyzéseket megküldik a mérnöki hivatalnak, hogy a terv kidolgozásánál figyelembe vegye.

A polgári leányiskola három tanára, névszerint *Maoskassy* Róza, *Kasznapolszky* Ida és *Szepessy* Géza a város törvényhatóságához egy kérelmet intéztek, mely az iskolaszéknek iett véleményadás végett kiadva, hogy a lakbérüket emelje fel a város. Kérvényüket különösen azon tényről indokolták, daczára annak, hogy ők több előtanulmány-nyal lépnek a tanári pályára, mint az elemi iskolai tanítók, azért mégis itt Székesfejerváron rosszabbul vannak fizetve mint azok. Az iskolaszék belátva jogos kérelmüket pártolólág terjeszti a közgyűlés elé. A lakbér felemelése összesen 255 frtot tenne ki.

A Manz-féle alapítványból építendő róm. hath. óvoda helyének meghatározására kiküldött az iskolaszék egy szebbebb bizottságot, melynek tagjai: *Göbel* János György, dr. *Kuthy* József, *Pálffy* Károly, dr. *Fanta* Adolf, *Nagy* Ignác és *Dieballa* György.

Alaghy Dezső iskolaszéki elnök jelenti, hogy a polgári leányiskola állami segélyét, mely 2439 frtot tesz ki, az 1896/97. tanévre felvette az államtól.

Az iskolaszéktől kérelmezte *Werger* Tamás segédtanító a véglegesítést, mert már február 13-én mult két esztendeje, hogy Székesfejerváron mint segédtanító működik. Göbel János György igazgató véleményében jelenti, hogy habár *Werger* Tamás a gyermekek tanításában jártas, de vannak egyes hibái, melyekről ajánlatos lenne, ha leszokna. Általában a véleménye az, mivel van rá remény, hogy *Werger* megváltoztatja figyelemzetés után az eddigi rossz szokásait, hogy véglegesíteni lehet. Az iskolaszék egyrésze a mellett volt, hogy előbb figyelmeztetve legyen *Werger* a hanyagságaira s az iskolai szünetek beálltával, ha abban hagyja rossz szokásait, akkor lehet véglegesíteni. Ezzel azonban anyagi károsodást szenvedne, mert addig nem kaphatná rendes tanítói fizetését. Az elnök faszavazásra bocsátotta ezen véleményeket. Az eredmény az lett, hogy *Werger* Tamás véglegesítést egy szótöbbséggel elhatározták. Mellette szavazott 6, ellene pedig 5 iskolaszéki tag.

Az ülés ezzel véget ért. A jegyzőkönyvet *Fittler* Béla és *Karl* József hitelesítik.

HIREK.

— **Felolvasás.** *Látics* György tartott f. hó 4-én a városi Szt.-Lászlóról nevezett kath. körben sikerült felolvasást. Tárgya volt a mohácsi vész előtti és utáni állapotok, melyeket oly élénk színekkel festett, hogy a nagy számban egybegyűlt hallgatóság láthatólag megindultan hallgatta az akkori siralmas állapotok megrendítő esetelését. A felolvasás nagy gondnal és az akkori szomorú állapotoknak alapos ismeretéről tanuskodó széles látókörrrel volt megírva és így a hallgatóságnak nemcsak élvezetes, hanem tanulságos estét is szerzett a jeles felolvasó. A felolvasás előtt *Chay* Antal alelnök ismertette szabadelőadásban az *Anjouk*, *Hunyadyak* és a *Jagellók* korát, hogy a kör tagjaival a *muh* és *mohácsi* szerencsétlenségek közötti hazánk történelmi nagyobb vonásokban megismertesse. Végül megköszönte a kör nevében a felolvasó fáradozását, mire a hallgatóság szétszóltott.

— **Sorozás.** A székesfejervári járásban a sorozás tegnap és ma folyt le. A sorozó bizottság a székesfejervári állami mentelepben működött. Tegnap bevált I. korosztályu 36, II. korosztályu 20 és III. korosztályu 12. Összesen 68. A mai nap folyamán pedig bevált 65 ujonc.

— **A kereskedelmi akadémia kirándulása.** A székesfejervári keresk. akadémia igazgatósága és igazgató-bizottsága nagy sulyt fektetvén a növendékek vallásos nevelésére, arra kérte dr. *Steiner* Fülöp püspököt, engedné meg, hogy *K. Horváth* István, az intézet hit-tanára, a hűsvetkő Olaszországba, első sorban pedig Rómába rándul növendékeket elkísérhesse, hogy vallási szükségükről, pl. magyar szent-beszédről, magában Rómában, a kereszténység fővárosában is teljes mértékben gondoskodva legyen, hogy így a Rómában szerzett hűsveti benyomások vallási tekintetben minél mélyebbre-halók legyenek. A püspök örömmel vette az intézetnek ezt a gondoskodását s egy az igazgató-bizottsághoz intézett leiratával az intézet kérését teljesítette.

— **A tárgysorsjáték eredménye.** A székesfejervári jótékony nöegylet által 1897. február 28-án tartott tárgysorsjáték sorshuzásának nyerő számai: 10, 15, 27, 31, 59, 158, 176, 208, 273, 325, 331, 346, 365, 371, 372, 378, 382, 418, 429, 450, 451, 467, 488, 511, 543, 601, 685, 695, 708, 717, 743, 774, 776, 799, 803, 805, 815, 825, 838, 859, 866, 872, 891, 892, 930, 941, 948, 949, 983, 995, 1020, 1050, 1083, 1106, 1120, 1153, 1158, 1191, 1198, 1212, 1216, 1222, 1240, 1247, 1261, 1262, 1296, 1317, 1331, 1351, 1355, 1356, 1375, 1389, 1412, 1422, 1437, 1461, 1463, 1466, 1510, 1535, 1604, 1616, 1635, 1638, 1651, 1716, 1764, 1767, 1949, 1951, 1954, 1967, 1969, 1978,

2017, 2023, 2075, 2109, 2116, 2141, 2145, 2150, 2163, 2175, 2203, 2222, 2255, 2287, 2297, 2371, 2382, 2408, 2447, 2476.

— **A kóborló kutyák ellen.** A rendőrség utasította a városi gyepmestert, hogy ezentul minden szerdán és szombaton a kóborló kutyákat, melyeknek új bárcájuk nincs fogják el. A mai nap már megkezdte a gyepmester működését s igen szép eredményt ért el, amennyiben 15–20 kutyát fogott be. Az elfogott kutyák közt olyan is van, melynek még régi bárcza lóg a nyakán. Azért ajánljuk figyelmébe a közönségnek, kiknek kutyájuk van s még ezideig nem jelentették be az új bárcza kiváltásáért kutyáikat az adóra, hogy haladéktalanul megtegyék.

— **Ledült a mászótorony.** Végre tehát most már okvetlen építés alá kell fogni egy új tűzoltó mászótorony építését, mert a szerdán éjjel dühöngő zúzó megelőzte a munkás kezét s maga bontotta le a korhadt faalkotmányt. Oly erősen dühöngött a szél, hogy este fél 9 óraker odavágta az egész alkotmányt a Sohár-féle házhoz, melynek tüzifalán mély repedést okozott. Azonkívül a fakamrának teteje is ledült. A kár meghaladja a 100 frtot.

— **Megszülettek hazuról.** Szerdán, márczius 3-án délután, kis buzgorral hátukon járkált a városban 3 fiatal gyermek. A rendőrségnek feltűnt viselkedésük s ezért a rendőrségre lettek bevive, a hol Seidl Lajos főkapitány szigoruan kérdőre vonta őket, mire a három gyermek szépege vallotta meg, hogy ők Tatáról jöttek. Először Budapest felé mentek s onnan Fiumébe szándékoztak, hol valami hajóra szerettek volna magukat felvétetni. A világot látni vágyó gyermekek szüleit értesítette a rendőrség gyermekeik elfogatásáról, mire az egyiknek bátyja csütörtökön eljött értők s visszavitte őket Tatára. Midőn a rendőrség kikutatta őket, talált náluk nagyobb összegű pénzt s egyéb értékes ékszereket, melyeket — mint ők maguk is bevallották, — úgy loptak el szüleiktől. Mind a három gyermek igen vasottnak látszik s így nem is lehet csodálni, ha tanáraik nem igen szűken osztogatták nekik a „bundákat“, a mi szörnyen elkésértette őket s meg akartak menekülni szülei feddésétől.

— **Nyilvános köszönet.** A székesfejérvári vendéglősök, kávéosk és pinczerek által saját betegséglő-pénztáruk javára rendezett táncmulatság alkalmával a következők fizettek felül: ifj. Haggenmacher Henrik sörgyáros Promontor 10 forintot, N. N. 4 frt, Trummer Sándor kávé 4 frt, L. Stein és Robitschek czég Bécs 3 frt, Tóth János szállodás Jaicze Bosznia 3 frt, Dózsa N. Kápolnás-Nyék 3 frt, Hoffmann Lajos vendéglős 3 frt, Endresz Sándor vendéglős 3 frt 50 kr., Barnai Ignác kávé 3 frt 50 kr., Bauer Dénes főpinczér 3 frt, Birkl János sütő-mester 4 frt, Lutzkovich Béla 2 frt, Ruda és Blochmann czég Budapest 2 frt, főtisztelendő Prifach József nagyprepost 2 frt, özv. Szilágyi Ágostonné 2 frt, Rosenber János főpinczér 1 frt 50 kr., Tiefenthaler Pista pinczér 1 frt 50 kr., Heidinger Ágoston jószágigazgató Vár-Palota 1 frt, Rausnitzer Mór 1 frt, Marschal Mátyás hentes 5 frt, Seidl Lajos főkapitány 5 frtot, Havranek János mészáros 4 frt, Szokolczay Lajos vendéglős 4 frt, Belák Ignác vendéglős 4 frt, Valentovic Mihály vendéglős 4 frt, Egyed Nándor mészáros Sárbovárd 3 frt, Armuth Lajos 2 frt, Glatz Samu vendéglős 2 frt, Oriovits Károly szobapinczér 1 frt 50 kr., Dzsája Ambrus Ercsi 1 frt, Mautner József pinczér 1 frt, Reichard Mór nagytőzser 1 frt, Máté Ferenc mészáros 1 frt, Zavodnik N. czukrász 1 frt 50 kr., Szilassy Árpád gyógyszerész 1 frt, Gerban Lajos 1 frt, Heizler N. főhadnagy 1 frt, Rakáts Lajos 1 frt, Herczeg Hugó 1 frt, ifj. Plitsch Miklós 1 frt, Schnetzer Nándor 1 frt, Hermann Lajos pinczester 50 kr., Hajnal N. 50 kr., Havranek Gyula mészáros 50 kr., Havranek Jenő mészáros 50 kr., Polák Ármán 50 kr., dr. Saára Gyula ügyvéd 5 frt, Balás Mihály szállodás 5 frt, Toma Károly 5 frt, Mráz N. gázgyár-igazgató 5 frt, Endersz János szállodás 4 frt, N. N. 4 frt, Mihályi Ferenc vendéglős 3 frt, dr. N. N. 3 frt, Mojzer Ferenc főpinczér 3 frt, Bauer N. Vár-Palota 2 frt, dr. Bierbauer Viktor 2 frt, Krachler József 2 frt, Hanzel György 1 frt 50 kr., Czeider Lajos 1 frt, Taubler Béla 1 frt, Steiner

Béla 1 frt, Havranek Lajos 1 frt, N. N. 1 frt, Rode Imre 1 frt, Berger Ármán vendéglős 1 frt, Schmidt N. 1 frt, Wagner N. mernők 1 frt, Tóth János 50 kr., Rölich Ferenc 50 kr., Zsoldos Lajos 50 kr., Schreindorfer János 50 kr., Pálffy N. vendéglős 5 frt, Tökörly Antal 2 frt, ifj. Gébert József 2 frt, Schilling Ferenc főpinczér 2 frt, Sternberger Sándor főpinczér 2 frt, Vaskuty Sándor főpinczér 2 frt, Stern Samu főpinczér 2 frt, Weisz Géza 1 frt, Singer Ignác 1 frt, Hajnal Károly pinczér 1 frt, ifj. Singer József 1 frt, Tóth Arthur 1 frt, Bricker János vendéglős 1 forintot, Peuszer Frigyes, sörgyáros, 4 horodó sör. — Összesen 184 frt 80 kr. — Fogadják ez uton is hálás köszönetünket a társulat nevében szives adományukért.

A rendező-bizottság.

— **Vesztegzár a kutyákra.** Tudósítónk jelenti Gárdonyi községből, hogy ott a kutyák között néhányon a vesztesség előjeleit vették észre s ezért 40 napi vesztegzárú rendelték el a kutyákra. Hasonlóképpen Jenő községben is el van rendelve 40 napi vesztegzár.

— **A bőjti vásár.** Az előjelek után itélve, a holnap és holnapután tartandó bőjti vásár közepszerűnek ígérkezik. Nagyobb forgalom csak az állatvásáron mutatkozik.

— **Megunta életét.** Keserves a megélhetés s még hozzá éveken át beteg az ember, — mondogatta magában Somogyi István, 59 éves verebi lakos, — akkor inkább haljon meg az ember. Régóta tapasztalták már ismerősei, hogy Somogyi életunt. Beszélni akartak szívére, hogy térje a lstenhez s akkor megnyugvást fog találni, de ő nem törődött velük. — Márczius elsején a mint egyik szomszédja bement Somogyi lakásába, őt a gerendára felakasztva találta. Az orvosi segély már szükségtelen volt, — meghalt.

— **Tűz.** Harang kongása riasztotta meg Szabad-Battyán község lakosait márczius 1-én. Magyar József gazdaember szerűskertjében ki-gyulladt egy szalmakazal s hatalmas lángokban csapott fel a tűz. A megjelent tűzoltók a lakosság buzgósgával karöltve nagynehezen tudták csak a tűz tovatérjedését megakadályozni és localizálni.

— **A nagy-lángi önk. tűzoltó egylet** által márczius 1-én rendezett köztűzölő bálon a következő felülfetések történtek, miért is fogadják az alább következők a tűzoltóegylet parancsnokság köszönetét: Müller János 70 kr., Csik János 40 kr., Telek Sándor 20 kr., Mihály József 50 kr., Bostay Jánosné 30 kr., Vörös Ferenc 30 kr., Heinrich József 20 kr., Zavorka Károly 20 kr., Horváth György 20 kr., Mózer Antal 40 kr., Bernhart Pál 70 kr., Klebbau Nándor 20 kr., Kardos Ferenc 40 kr., Wolff Károly 70 kr., Drexler István 20 kr., Trnka József 70 kr., Andráskovits József 70 kr., Halmi Nándor 20 kr., Csonka Lajos 70 kr., Bertha Károly 70 kr., Gombolai András 20 kr., Csomó János 20 kr., László András 20 kr., Král József 20 kr., László Imre 20 kr., Simon György 20 kr., Kódiás János 75 kr., Dr. Lehotzky Imre 70 kr., Rott Ignác 20 kr.

— **Köszönetnyilvánítás.** Mindazoknak, kik a f. évi február hó 28-án tartott iparos-bál alkalmával az aggarparosok pénzátára javára adományoztak és felülfizettek, valamint a helybeli polgári dalárda tagjainak és a dalárda vezetőjének, *Bardon* Sándornak, szives közreműködésükért, ugy *Czina* Mariska kisaszonynak és *Tóth* János női szabónak a rendezői jelvények díjtalan elkészítéséért hálás köszönetet mond az elnökség, mely egyuttal arról értesíti a közönséget, hogy a felülfizetéseket legközelebb nyugtázza.

— **Razzia.** Minden országos vásár alkalmával Székesfejérvárra számtalan romlott erkölcsű ember jön, hogy itt a néptömegben lop-hasson, vagy más törvénytelen módon szerezzen pénzt. Ilyen alkalomkor a rendőrség nagy razziaú szokott tartani. A tegnapi éjjel megtartott razzianak eredménye az lett, hogy a rendőrség börtönének a vásár tartamára 21-el több lakója van.

— **Egyházi szerek, zászlok, miseruhák, keresztutak és oltárképek, csillárok, kegytárgyak, képek és könyvek beszerzésére ajánlkozik Szűts és társa, a bibornok-érseki és Magyarország hercegeprimásának udvari szállítói. Budapestben, IV., Kossuth Lajos-utca.**

Törvénszék.

— **A sebes hajtás következményei.** A székesfejérvári törvénszék szerdán márczius 3-án ült törvényt *Rostási Szabó* Ferenc székesfejérvári lakos felett. Bünye gondatlanságból okozott súlyos testi sértés volt. A lovak gyors hajtása már számtalanszor nem kis szerencsétlenségnak volt okozója. Mégsem tudnak okulni rajt az emberek, Ennek köszönhető Rostási Szabó Ferenc is, hogy 7 heti fogházat kell neki ülni. Mult év márczius 18-án történt még ez az eset, hogy Rostási Szabó Ferenc az abai ország-uton lévő földjére abart kihajtatni szántani. A mint a sorompót elhagyta, a lovakat eszeveszett hajszára ütötte, s ilyen erővel rohant egy szemközt jövő kocsi, melyen négyen ültek. Az egyik özv. *Zsigmond* Józsefné a kocsi feldülésénél oly szerencsétlenül járt, hogy kezét három helyen is eltörte. Ezért lett 7 heti fogházra lett itélve Rostási Szabó Ferenc. Tanúság ebből: lassabban hajt!

— **Párbaj-ügy.** Ma délelőtt hirdették ki a törvénszéknek dr. *Steiner* Jákó, *Szammer* Imre és *Takáts* Dezső között történt párviadal vétségében a curia ítéletét. A székesfejérvári törvénszék elítélte őket régebben 2 hónapra, de a curia ezt az ítéletet leszállította most 1 hónapra.

— **Hamis bukás.** Cég 1894. évben történt, hogy Székesfejérváron *Csáder* Ignác nevű építőmester csödbe jutott. Kiderült azonban, hogy hamisan bukkott meg, miért is a törvénszék elé került, mely őt 2 évi fogságra ítélte, a curia azonban a mai ítéletkihirdetés szerint 8 hónapra szállította le büntetését.

— **Hivatal elleni érszakok.** *Márkus* Aurél budapesti orvos 1894. év telén, mint még Sz. Fejérváron időző szigorló orvos, az apjával a Demkő-féle szőlőhegyen levő szőlőjükből jött haza. A mint a vasuti sinen át akartak hajtani, a szán megakadt, amiért a pályafőr a rövid idő múlva jövő vonatot megállíttatni akarta. Ebben *Márkus* Aurél minden áron — maga sem tudja miért — meg akarta őt akadályozni. Ezen aztán czivakodni kezdtek. Az ör feljelentette hivatal elleni érszakért *Márkus*-t, a curia azonban, honnan az ügy most jött le, felmentette.

Irodalom és Művészet.

Színház.

Szerdán az „Eleven ördögöt“ adta elő a színtársulat. Egyike volt a legsikerültebb előadásoknak ez. Ismétlőkevés közönség volt. Az est fénypontja természetesen *D. Vlád* Giza játéka volt, a ki Letorierres szerepében ragadta el a közönséget. Kivülre *Gergely* Gizella, *Deák* Péter és *Felék* Nelli érdemelnek dicséretet.

Csütörtökön „Durand és Durand“ vigjáték adatott, lehet mondani üres ház előtt. A czim-szerepet *Gyárfús* Ödön és *B. Szabó* József játszották. Mind a kettő sikerült alakítást mutatott be. A többi szereplők közül elég jól játszottak *Deréki* (Coquardier) és *Gergely* Gizella (Paquette). Általában véve az előadás jó volt.

Pénteken „Czigány“ népszínmű került felhelyarakkal szíre, szép számu közönség előtt. Különösen dicséretet érdemel *Zsiga* czigány személyesítője *Németh*, ki helyesen átvérte szerepét, játszotta azt el. Hasonlóképpen eddig nem tapasztalt ügyességgel tudta *M. Trill* Róza eljátszani *Rózsit*. *Balogh* István sokoldalú tehetségét már volt alkalmunk észlelni, s csak a legjobbat mondhatjuk róla. Most is ügyes-komikummal alakította *Kurta*, nagygazda személyét, *Gergely* Giza (Evi), *Gyárfús* (Peti) és *Deréki* (Márton gazda) szintén jól játszottak.

VEGYESEK.

○ **A Reichstadi hercegről.** I. Napoleón szerencsétlen és rokonszenves fiáról nemrég egy vasikos francia könyv jelent meg Welschinger történetéről, mely nincs híján az érdekes részleteknek. Mikor Napoleon Elba szigetére távozott, a herceg még csak három éves volt, de értelme már meglepően fejlődött. Csak nagy nehezen tudták kocsira ültetni, hogy anyjával együtt Bécsbe vigyék, folyton azt kiabálta, hogy: Papa nincs itthon, most én vagyok az ur! Noha Metternich nem engedte, hogy Napoleonnól beszéljenek előtte, a gyermek mégis élénken emlékezett apjáról és szenvedélyes szeretettel volt iránta. Hasonlóan, nagy elragadtatással szólt szólni Franciaországról is. Egy ízben egy kaczér, de már kissé idős udvarhölgynek bizonyította, hogy Franciaország szép ország. »Tizenkét év előtt még szebb volt!« — szolt szárazon az udvarhölgy. »On is szebb volt!« — hangzott a herceg felelete.

○ **Fizetett vendégek.** Angliában, a hol a háziasszony abban tulája dicsőségét, hogy ebédjein és estélyein minél számosabban és minél előkelőbb emberek legyenek jelen, ilyenek is vannak. Tanuság reá a következő hirdetés, mely a londoni fashionable világ egyik lapjában jelent meg. A hirdetés így hangzik: »A season. — Egy főrendiházi tag (angol), nőlen, részt vesz ebédeken havonkénti 30 forint, estélyeken 70 forint fizetésért. Megjelenik esküvőkön vagy temetéseken is, mely esetben 100 forintra tart igényt.«

□ **Férfi és női szemek?** Egy amerikai újság kérdést intézett a tudósokhoz, hogy kiknek van jobb szemök: a férfiaknak-e vagy a nőknek? A felelet a nők javára döntött. A bájosabb nemnek nemcsak szebbek a szemei, hanem jobbak is. A színeket sokkal inkább megtudják különböztetni, mint a férfiak, az aránylatok szerint az ő szemük jóval érzékenyebbek, mint a férfiaké, valamint a színvakság is sokkal ritkábban észlelhető a nőknél, mint a férfiaknál.

□ **Bor a czukorrépából.** Mig Nyugot-Európában a nagymérvű czukorrépa-termelés jelentékenyen hozzájárult a mezőgazdasági válság előidézéséhez, addig Oroszországban kitalálták a módját, hogy e répát jól felhasználják. Bort készítenek belőle, még pedig nem valami silány italt, hanem olyan bort, mely állítólag ízével és zamatával nagyon emlékeztet a spanyol borokra. A kiforrása azonban több ideig tart, mint a szőlőből préselt boré.

Közgazdaság.

Bankok és szövetkezetek.

Az országházban nemrég nagy vita folyt a szövetkezetek körül. Károlyi Sándor gróf támadta a kormányt, hogy nem tesz a szövetkezetekért annyit, mint kellene. Darányi miniszter és azok, kik sarkába keltek, az ellenkezőt vitatták. Rámutattak az állami patronátus alatt keletkező tej- és egyéb szövetkezetekre, a szövetkezeti törvény készülő reformjára, arra az egy millió forintra, mi a szövetkezetek részére a pesti hazai takarékpénztárnál van elhelyezve. Mindezekből azt a reájuk nézve megnyugtató következtetést vonták le, hogy a kormány sokat tesz a kis emberek szövetkezeiteiért. Alaptalan tehát az a vád, hogy őket a bankok és takarékpénztárak zsiros osztalékai érdekében elhanyagolná.

Fogadjuk el, hogy töttének itt-ott valami, de kétségtelen, hogy nem történik elég. A mi történik is, oly módon jó létre, mi éppen nem mutatja az intező körök nagy lelkesülését a szóban forgó kérdés iránt. Már az 1888-ban létrejött regále-törvény utasítá a pénzügyi minisztert, tegyen előterjesztést a regále-törvényeknek szövetkezeti célokra való felhasználása iránt. Ki hallotta, hogy ez valaha megtörtént volna? Pedig azóta csaknem tíz év folyt le. Micsoda az a bizonyos egy millió forint, a mely után a szövetkezetek szépen

megfizetik a kellő kamatot, ahhoz a száz meg százezer frtnyi segítséghez képest, mit a kereskedelemnek szolgáló hajózási vállalatok évente kapnak? Micsoda egy általán a szövetkezetek érdekében kifejtett akció ahhoz képest, a mely földadatok megoldásáról van szó?

A gróf Károlyi és Wolff-féle szövetkezetek kimutatták, mely irányban kell haladni és bebizonyították, hogy nálunk meg van az anyag, a melylyel a jövőt biztosítani lehet. Ha a merkantilizmus és uszora garázdálkodása nem sürgetné az erélyes föllépést, a mozgalom országosítását, akkor át engedhetnők a dolgot a maga lassu fejlődésének. De mikor minden évi haladék ezrek gazdasági létét semmisíti meg, akkor sietni kell. Tulajdonképpen az állam részéről nem is áldozatokról, csak buzgalomról és energiáról van szó. Arról, hogy a törvényhozás reformálja a hiányos szövetkezeti törvényt és intézkedjék, hogy a szövetkezetek pénzhez jussanak. Nem az állam kasszájából, hanem az által, hogy a kibocsájtandó kötvények biztosítékait a törvény szabja meg. Ezek a kötvények aztán a záloglevelek módjára lennének eladhatók és nem is kétes, hogy a külföld örömmel venné őket.

A miniszterek ezzel a javaslattal már egy év előtt elkészültek. Bánffy báró bejelentette, hogy a legrovidebb idő alatt be is mutatja. A jó szándék meg volt nála, de nem tette meg sem, miért? Azok a milliók, melyek ez uton az országba jöttek volna, előreláthatólag zavarták azok cirkulusait, a kiknek a mai helyzet annyi előnyt és oly zsiros osztalékokat nyújt. Ezek az urak, a kik a mai fejlődés szerint egy személyben bankárok és politikusok, siettek a közérdeket, a választók által kezükbe helyezett befolyás segítségével, pénzügyeik érdekeinek aláhelyezni. Sikerült is. Most tehát az ünnepies formában adott miniszteri ígéretek mellett sem jutottunk tovább annál, a hol voltunk. Reméljük azonban, hogy a nyereségre vágyó nagy bankok készülő háboruja majd csak kiségit bennünket abból a kátyúból, a melybe a gazdasági humanizmus ügyét az uralkodó szellem és a kormányzó osztályok önzése belesegítette.

Azt, hogy erre sürgős szükség van akkor, midőn az uszora egész országrészek lakosságát fosztja meg betevő kenyerétől, tagadni józan észszel és hazafias szívvel nem igen fogja valaki. Ha tagadja, akkor e kettőből hiányzik nála legalább az egyik.

* **Szövetkezeti biztosítás.** A szövetkezeti ügynek Magyarországon újabb sikere van: Az országos magyar kölcsönös biztosító szövetkezet, melyet 1894-ben alapítottak a mely tulajdonképpen első (1896.) üzletét veszteséggel zárta, második évében (1896.) nemcsak, hogy nem vette igénybe a biztosítottak utánfizetését, hanem még 20.013 frt 79 kr tisztá nyereséget is mutatott ki, a mi egyrészt a nagy konkurrenzia, másrészt a felettlőbb olcsó díjtételek mellett arról tanuskodik, hogy a szövetkezeti eszme ezen a téren is rendkívül beválk s nagy hasznára van a szövetkező biztosítottaknak. Ez eredményből ítélve valószínű, hogy az 1895. évről még fennmaradt csekély veszteség-maradványnak a legközelebbi évi mérlegben már nyoma sem lesz. A szövetkezet ilykép beigazolta, hogy az első év vesztesége is nem a válsalat gyengeségéből, hanem csakis az első kezdetnél kikerülhetetlen beruházási és szervezési költségekből eredt. Tulseve gyermekévein, most már kétségkívül kettőzött erővel fogja a szövetkezet kitűzött nemes feladatát megvédeni s a biztosítást a lehetőségig olcsóvá és népszerűvé tenni. Az elért szép eredményt bizonyára örömmel veszi tudomásul mindenki, a ki a szövetkezeti eszmeinek híve és barátja.

* **A német bürzeviszonyokról.** A M. reprodukálja Heinemann Ernő német birodalmi liberális képviselő egy cikkét, melyben a német agráriusokat gunyolja ki azért, hogy a tőzsdetörvényükkel csak azt érték el, hogy a bürze-lajstromokba csak harmincz bankár és egy halász iratkozott be, a tőzsdéi forgalom pedig tovább folyik az utcán. Most már csak az kell, hogy az agráriusok egyáltalán a kezességét is eltiltsák Németországban, miután eddigi céljukat, a gabonaárak felemelését nem érték el. — Heinemann urnak ez az észlelete egyáltalán nem lepi meg az agráriusokat. Mert valóban tisztában lehetünk azzal, hogy olyan visszaélésekkel van dolgunk, melyeknek megrendszabályozásához nem is egy, hanem tíz törvényt fog kellenni, mert azoknak az elemeknek, melyek ellen a törvény éle irányul, éppen abban áll a legnagyobb ereje, hogy minden törvényt képesek kijátszani, a mint hogy maga a fedezetlen határidő-üzlet sem más, mint a törvényes üzleti formák kijátszása. Természetes, hogy ezekkel a visszaélésekkel szemben több évi küzdelembe fog kerülni, mig az agráriusok a jogot és becsületességét győzelemre viszik. Az is kétségen kívül áll azonban, ha csak Németországban tiltják el az immoralis fedezetlen határidő-üzletet, ez magában véve még nem lesz elég ahhoz, hogy az árak újra a kereslet és kínálat törvényei szerint alakuljanak. De miután valakinek meg kellett kezdeni a mozgalmat, már maga az is dicsőségére válik a német agráriusoknak, hogy ők tették meg az első lépést.

!Csak csekély havi részletfizetésre kaphatók!

Legújabb divatu tavaszi-gallérok és kabátok.

Kész férfi- és gyermekruhák

minden nagyságban. Kanavász, vászon és minden e szakmába vágó
cizkék, valamint

ingek, gallérok és lábravalók, nap- és esernyők dus választékban.

— Nagy raktár asztal- és futó-szőnyegekben. —

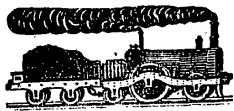
LŐWY ADOLF * * * * *

* * * * * **SZ.-FEHÉRVÁR.**

(Felmayer mellett.)

TELEFON MEGYASZONYI HELYVÉRTET ELVÁLLALOK.

|| CSEKÉLY HAVI RÉSZLETFIZETÉSRE ||

VASUTI UJ MENETREND.

— Érvényes 1896. okt. 1-től. —

Budapest - Székesfejérvár - N.-Kanizsa.

	Indul	érkezik	Indul	érkezik
Gyorsv.:	7:00 reg.	8:30 d.e.	8:40 d.e.	11:45 d.e.
Szem. v.:	7:10 reg.	9:16 d.e.	9:26 d.e.	1:39 d.u.
Vegy. v.:	2:25 d.u.	4:27 d.u.	4:33 d.u.	8:55 este
Vegy. v.:	5:25 d.u.	7:39 este	—	—
Gyorsv.:	7:45 este	9:11 este	9:18 este	12:10 éjjel
Szem. v.:	9:25 este	11:33 este	11:43 este	3:52 éjjel

N.-Kanizsa - Székesfejérvár - Budapest.

	Indul	érkezik	Indul	érkezik
Szem. v.:	12:15 éjjel	4:16 reg.	4:24 reg.	6:29 d.e.
Vegy. v.:	—	—	6:15 reg.	8:25 d.e.
Gyorsv.:	5:47 reg.	8:39 reg.	8:49 reg.	10:10 d.e.
Vegy. v.:	10:00 d.e.	2:10 d.u.	2:35 d.u.	4:31 d.u.
Szem. v.:	2:00 d.u.	6:00 d.u.	6:08 este	8:12 este
Gyorsv.:	5:06 d.u.	8:00 este	8:15 este	9:40 este

Székesfejérvár - Komárom-Ujszöny.

Indul: d. e. 10:— Vegyes v. Érk.: d. u. 2:46 este 9:32 Személy v. éjjel 12:41 Komárom-Ujszöny - Székesfejérvár.

Indul: regg. 3:41 Vegyesv. Érk.: d. e. 8:22 d. e. 11:27 Személyv. d. u. 2:26

Székesfejérvár - Adony-Szabolcs - Paks.

	Indul	érkezik	Indul	érkezik
4:35 regg.	5:57 regg.	—	10:07 d. e.	4:10 d. u.
2:30 d. u.	3:47 d. u.	—	4:10 d. u.	7:5 este.

Paks - Adony-Szabolcs - Székesfejérvár.

	Indul	érkezik	Indul	érkezik
2:50 éjjel	6:05 regg.	—	6:38 regg.	7:55 regg.

Sz. Fejérvár - Veszprém. Veszprém. - Sz. Fejérvár.

	Indul	érkezik	Indul	érkezik
Szem. v.:	5:20 d.e.	8:03 d.e.	4:19 reg.	6:— d.e.
" "	9:34 d.e.	10:52 d.e.	7:08 reg.	8:34 d.e.
" "	1:— d.u.	2:33 d.u.	4:43 d.u.	5:53 d.u.
" "	9:27 este	11:— este	9:11 este	11:09 est.

Igy pl. Ungváry József, ki az egész országból összehordott fakkal kupezkodik.

Csereanya- és meggyfa-csemeték nagymérvbeni eladása.
Eladásra szánt készlet: csereanyéból 80,000 drb., meggyből 50,000 drb.

Csereanya-csemeték árai: a 100-240 centiméter magas hajtással bíró, gazdag gyökerű, dieterős, 1-2 éves csemeték darabja (azok erőssége szerint) 20 krajczártól 40 krajcz.ig.
Meggyfa-csemeték árai: az 1-2-3-4 éves, gazdag gyökerű, igen szép fejű, dieterős csemeték darabja (azok erőssége szerint) 20 krajczártól 50 krajcz.ig.

Nagybani árai:	100 drb.	40 krajczáros csemete	1 vagy több fajban	38 forint.	100-ankint
	250	40	1	36	
	300	40	1	34	
	1000	40	1	32	
	5000	40	1	30	

A 4-5 éves, igen erős meggyfa-csemeték 100-a 48 ft., 250 drb. vételénél 45 ft., 500 drb. vételénél 44 ft.
Igen nagy készlet van a következő csereanya-fajokból: Germesdorfi nagy, Nagy fekete ropogós, Korai májusi csereanya, Balasonyi óriás, Perencz császár ropogós, Dünni-sen sárga ropogós, Hledeléndi óriás, Dr. Entz feketeje, Schneider kései ropogós, Coburgi korai fekete, Glöcker óriási Büttner kései ropogós, Mezel ropogós, Revuchen ropogós, Halatze korai csereanya, Korpusai fekete ropogós, Mückebergi nagy, Disznói fűszeres, Jaboulay ropogós, Hollandi berezű, Kanizsai fekete, Espes ropogós, stb. stb.
Igen nagy készlet van a következő meggy-fajokból: Kékdi meggy (spanyol meggy), Spanyol meggy piros, Páldi meggy, Korai Hortensia Hortensia királyi, Eugenia, Valtva ősz, Olgiesi apátné, stb. stb.

A fenti csereanya és meggyfajokon kívül adatnak ki körte, alma szilva, ősz- és kajszin barack, lasponya, birs- és eperfa-ajtányok, úgy gazdasági mint töpére nevelt 1-2-3-4 éves példányokban, még pedig gazdag fajtálatok mellett. A csereanya tisztán homok talajon nevelkedtek a ezért gazdag gyökerű, szilárd fogazási képességgel bírnak, ezen felül lédús, ízletes, egészségesek, hosszú életűek és igen olcsók is. Adatik ki fontelek kivül 1-2-3-4 éves vadonozó is, körteből, almából, douciból, paradicsom-alma, birs, beszterezői szilva, duráncezi szilva, Prunus Myroholana, Saint Julien, kökény, mandula, sárga barack, csereanya, fekete meggy, sajmggy és eperből, az árai erősség (vastagság szerint) a következők:

2. Csoport.				3. Csoport.			
Kézbeli nevelésre kiválóan alkalmas 2-3 éves vadonozók.				Nyári szemérés alá, vagy gyökérlépezés kezdetétől kiültethető 1-2 éves vadonozók.			
I. osztály	11 mm.	100 2,20 forint,	1000 19,80 forint.	I. osztály	4 1/2 "	100 1,10 forint,	1000 9,90 forint.
II.	8 1/2 "	" 1,80 "	" 16,20 "	II.	3 1/2 "	" 0,85 "	" 7,65 "
III.	6 1/2 "	" 1,40 "	" 12,60 "	III.	2 1/2 "	" 0,65 "	" 5,85 "

Tessék árjegyzéket kérni!

Az általánosan elismert és jó hatás-

sunak bizonyult

„BARÁT ITAL“

cimű növényeszer **gyomorlikör készítményem**, mely több mint százezer család által használtatik. — A legjobb hatást esz-

székrekedés, étvágytalanság

!!! és az ebből eredő bajok ellen!!!
Egy üveg ára **40 és 80 kr.**

Kapható Székesfehérváron: ifj. Tögl Gyula és Reinitz Lipót urak fűszerkereskedésében.

Készítés és kivitel iőraktár H.-M.-Vásárhely, Árpád-u. 12. sz.

ZENKE ZOLTÁN.

IFJ. FÜSTER IMRÉNÉ
butorraktára és kárpitos-üzlete Sz.-Fejérvárott, Iskola-u. 10.

Ajánlja saját gyártmányu:

háló, ebédlő, szalón és uri szoba berendezéseit, melyek művészi kivitelben mindenkor raktáron vannak.

Egész lakosztályok bebutorozása rövid idő alatt izlésesen és jutányos áron készíttetnek.

ANTIK, ROKOKÓ, BAROCK-STYLŰ BUTOROKAT SAJÁT RAJZAI ÉS TERVEI SZERINT KÉSZIT.

Elvállal tapettázásokat jótállás mellett.

Butortermei a nagyközönség rendelkezésére állanak és bármikor megtekinthetők.